

Милосав Славко Пешић

ПЕСМЕ О ПЕЈЗАЖУ И ОТУЂЕЊУ, ПЕСМЕ О ГУБИТНИШТВУ

Душан Костић, ПОСТОЈБИНА МАСЛИНЕ, Нолит, Београд,
1979.

Кроз обраћање природи и ономе што је чини, маслини, хридима, мору, пејзажу свеколиком, Душан Костић, превасходно лирик, разговара, заправо, са човеком. Па и тада, песник, забринут за све оно што се око њега збива, настоји да ненаметљиво, стихом, кроз своју поезију из књиге ПОСТОЈБИНА МАСЛИНЕ, утиче на промене, да, бар, речју, саветом, запажањем, ако је икако могуће, ублажи све присутније удаљавање човека од човека и човека од природе. Песме из ПОСТОЈБИНЕ МАСЛИНЕ интониране су лирски, исповедно, с благим укусом горчине и опорости, с призвуком сете. Маслина је та која остаје, која све снатри али ништа не може да предузме, ништа да промени, убрза или успори доли да ослушнује песникову исповед, да попут благог трептаја листа, осећа дамаре песниковог бдења над свиме, над човеком у првом реду.

Песник је забринут за судбину сваког појединца. Мада пева о човеку уопште, Душан Костић говори о одређеном човеку, најчешће о човеку који настоји да, у трци са временом, са животом, избори неке победе не знајући да губи оно за шта се бори, да нестаје, да се распршује у честице невидљивог, у атоме бившег. Опијен краткотрајним радостима непостојећег херојства човек није свестан свог губитништва. Ово су, дакле, песме о одређеном, неименованом човеку, који чини већину човечанства овог поднебља. Тај, одређени човек, којег, рекосмо, песник не именује, јер, уистину, и нема особен знамен, један је који излеће из мноштва али који није усамљен у свом вртоглавом и самоубилачком истрчавању. Наизглед, само, песник је окренут пејзажу, том мирном делу живота, том узвишеном знаку постојања, али, у збиљи, мада говори маслини, мору, хридима, галебовима, његове речи треба да чује човек који се, на жалост, удаљује и удваја јер све чешће и јаче присуство alter ega програмира живот, онашање, трку, борбу, покрете; све. («Презреше душе пејзажа,/ траве не виде, воде не чују;/ нема за њих долина вриједност/ нити луна замишљено жута./ Све им пролети; све им домети, све им игра./они— на друму чигра.»)

Људи се поистовећују са машином, са немисленим, у том поистовећивању, што је природно али погубно, губе људскост, природност, губе превласт над стројем постајући и сами роботи, отуђени, несавршени. Односи између човека као творца и машине као оног што је створено руком и умом

човека се извитоперавају. Човек више није вођен умом већ машинном, слатким осећањем, привидне, премоћи. («Од премора затамњене им очи), оловна им крљушт у устима,/једино још чују касетофон,/још мотор како брекће,/како се љути, како им гуди.») То је, унеколико потеза, слика коју песник има о људима у тренутку када почињу да се одвајају од себе, када запостављају законе физике, законе разума. И песник, напуштајући свој величанствени мит о узвишености и недодирљивости испушта кликтај: «Ај, судбино,/шта то уради од људи!» Над страшним призорима преображавања човека у машину ни песник не може да задржи свој мир, да остане по страни. Његов кликтај је гласан али недовољно брз и оштар да би пресрео и засео оне којима је упућен. Песнику престаје смирена гордост маслине, узвишено пространство воде, грациозност галебова, да се поверава, да прижељкује промену. Истовремено и бескућници (из песме **Трешње и бескућници**) очекују, с песником, најављену промену. Одиста, њихови су снови различити од песникових али песникова ширина, песниково криле довољно је широко и пространо да свачију бригу, страх и ишчекивање, да свачији жал и свачију радост прихвати и разуме. И док човек све мање значаја придаје природи, не примећујући је скоро, као што више ништа, ни време (ни време!) ни мисли не посвећује себи и свом, све немерљивијем, битисању, улеће у загрљај равнодушју, ни сам не знајући због чега се, без праве борбе, препушта, иако једним крајичком свести чује да још има наде а песник чини све што може, а може много, да све врати у колосек, у нормалу, у људскост. Да човека врати човеку. («За то вријеме трешње упорно мењају рухо/ове године, оне године,/трешње на које се бескућници и не обазиру-/трешње у дослуху са небом»). За све то време песник Душан Костић тврди да има наде и пева о човеку који је, у његовој лирици, истурен у прву линију живота, мада, повремено, малодушан, препуштен животним вировима и матицама тек се повремено тргне и нада. Чуду! Песник кличе: и њему, чуду које ће доћи с вером у човека.

Ипак, прогрес и чељуст цивилизације све незајакљије ишту жртве. Жртва је, дабоме, увек човек. Његов данак је отуђење које све више зјапи између човека и човека. Човек, тај Атлас што уз Природу, чини стожере Костићеве лирике, у својој гордости што је све створио, не може само с тим што је измудрио да се дружи и да збори. Окренут својим открићима, изумима који чине живот лагоднијим и дужим (а, заправо, краћим) а ови, опет, све више и чешће изискују ново (човека, значи, целог) то људско биће, тај крхки организам кратког века постаје све осамљенији. Јединка заборавља прави облик комуникације, заборавља речи, зазире од других, избегава (да, апсурда!) оне за којима чезне. Може ли се, пита се песник посредно, тако опстати? Не, разуме се. Ако је немогуће, а јесте, бар у овом тренутку који постаје све тамнији и убитачнији, водити разговор, равноправан и отворен дијалог са човеком, тада човек мора, по сваку цену, да нађе себи садруга. Код Костића га, у овом часу, тражи међу нижим бићима, али све у нади у добар исход, у уверењу да ће бити схваћен и прихваћен. («Само да ме галеб ошине зраком крила,/он једини да ми говори, говори, говори/он једини гласом прождрљиве усамљености — свједок моје успутне туге.») Човек је створен, потврђује Костић знано, да се дружи. У својој нејакости иште, ако не заштиту, а оно, засигурно, нежност и разумевање. Чему радост успеха ако се не може поделити?

Стално обраћање маслини, која се овде може схватити и примати као биће, као представник свеукупне природе с којом песник савремено збори, дакле маслини као властитој именици, као равноте, као ономе што траје од почетка и ономе што ће надживети знано, говор је не са природом и само

са природом већ и пре свега са људима. Маслина са својим многолећем и човек са огромном моћи регенерације се, код Костића, допуњују а то је у књизи ПОСТОЈБИНА МАСЛИНЕ релација песникове присутности. Природа (маслина, море, ветар, планине, галебови) — човек. Многолетност маслине је огледало људског живљења. Све што се, кроз многолеће, збива са маслином, пролази кроз човека («нека буде ово стварни пролазак зебње/да је све кренуло било у неповрат»): ветрови што се ломе о маслину шибају по човеку, кише и соли, невреме свакојако, родне и друге године. А то, на крају, што човек, заслепљен или преварен у рачуну насрне на маслину не мимоилази ни човека. Иста чаша чека природу као и човека. Стога се песник поверава маслини као сабрату, као равном, као некоме ко је, кроз дуги век, искусио што и човек: »Гле, дође и то: страхујемо од година, (иза нас склад торчине и љубави), пред нама море, сребрноморе.« Описујући јој људски живот, падове и страховања, наду, и љубав, песник маслини нуди образац природе, природе по свом, људском, виђењу.

ПОРТАА
ОКТОБРА

Управо је отуђење, настало као одраз неповерења, као одраз погрешног уверења да ће појединачно пробијање бити лакше, да се у другоме гледа супарник, вера да ће усамљеник даље и брже стићи, временом, са новим сазнањем, бледила је, повлачила се. У позним годинама, које су, на жалост, дефинитивне, човек постаје толерантнији јер (као да) увиђа грешке. Према другима постаје толерантнији, према себи строжи, мада тражи оправдање за своје поступке, своје превиде, за своје превиде, за своје заблуде. »Не чини ли ти се,« записује Костић питање, »да сада, тек сада сагледавамо своја лица?«

У тим просторима поезија Душана Костића оставља трајан знамен.